

CONCULTATIE TOEKOMSTSCENARIO GESZINSBESCHERMING POSITION PAPER AUGEIO FOUNDATION

Allereerst: na jaren waarin wachtlijsten en knelpunten achtereenvolgens en per individuele organisatie-tak zijn belicht door Inspecties en media, en duizenden ouders en kinderen in kwetsbare situaties kampen met de ernstige gevolgen hiervan, is Augeio Foundation voorstander van een toekomstscenario zoals het voorliggende: hierin wordt de ketenaanpak herzien op een wijze die individuele organisatiegrenzen en belangen overstijgt. Ook wordt een proces geschetst om zorgvuldig tot nadere invulling te komen, in plaats van (te) snel over te gaan tot ingrijpende stelselherzieningen. In deze consultatie zullen wij ons, naast een algemene steunbetuiging voor de ingeslagen route, beperken tot een aantal prangende aandachtspunten in de verdere uitwerking. Vanuit de aard van onze maatschappelijk bijdrage focussen wij ons hierbij op beoogde uitkomsten voor ouders en kinderen.¹

We weten al wat (beter) werkt voor gezinnen waar het onveilig is....

Al decennia volgen uit wetenschappelijk onderzoek en adviezen van de Gezondheidsraad², dezelfde aanbevelingen om gezinshulp aan ouders en kinderen bij onveiligheid, effectiever te doen zijn:

- (1) hoge kwaliteit van professionals aan de toegangspoort
- (2) specialistische multidisciplinaire assessment (diagnostiek) van zowel de aard en omvang en type van onveiligheid in het gezin als de achterliggende gezinsproblematiek; dit bij alle gezinsleden, op alle relevante domeinen én met inzet van gevalideerde meetinstrumenten en gedragsvragenlijsten.
- (3) specialistische hulp met een expliciete focus op het 100% stoppen van onveiligheid
- (4) (GGZ-)behandeling van (intergenerationele) traumaklachten bij ouders en kinderen
- (5) samenhangende hulp op maat voor ieder gezinslid ten aanzien van alle, voor het in stand houden van de geweldssituatie relevante, gezinsproblemen zoals armoede, werkloosheid, alcoholproblematiek, complexe echtscheiding, GGZ-problematiek en opvoedstress
- (5) expliciete aandacht voor de betrokken kinderen in de vorm van sociale steun, uitgebreide voorlichting en na een goede assessment ook de benodigde hulp voor hun eigen problemen
- (6) langdurige ondersteuning voor het gezin
- (7) 1- regisseur, 1 (veiligheids- en herstel)plan.

Dit alles is inmiddels (over)bekend, maar tegelijkertijd is met de transitie van de jeugdzorg een stelsel gecreëerd waarin het voor betrokken professionals en organisaties nog ingewikkelder lijkt geworden om (a) deze bewezen effectieve uitgangspunten in praktijk te brengen en hierbij (b) de gehele doelgroep te bereiken die hiervoor in aanmerking komt (oftewel: volume maken). Wij zullen onze aanbevelingen voor het toekomstscenario vormgeven aan de hand van bovengenoemde 7 pijlers.

.....maar: we meten vaak onvoldoende bij ouders en kinderen zélf of een (nieuwe) ketenaanpak voor hen effectief is en of onze beleidsassumpties passen bij de problemen die zij ervaren

In 2015 is de Jeugdzorg gedecentraliseerd en zijn hierbij ten aanzien van gezinnen en onveiligheid onderbouwde beleidsassumpties gemaakt, op basis waarvan het stelsel lokaal en regionaal verder is ingericht.

¹ Aangezien wij als private Foundation ons richten op kinderen en hun ouders, zullen wij in dit paper enkel spreken over partnergeweld in gezinnen en kindermishandeling.

² <https://www.gezondheidsraad.nl/documenten/adviezen/2011/06/28/behandeling-van-de-gevolgen-van-kindermishandeling>

Tot onze verbazing hadden zowel gemeenten als individuele jeugdbeschermingsorganisaties vervolgens wel inzicht in productiecijfers, maar geen inzicht in de resultaten van hun (keten)aanpak van gezinsgeweld: Het vergt gecompliceerd onderzoek zoals Van Montfoort deed om een tamelijk voor de hand liggende keten-KPI in kaart te brengen waaruit blijkt dat het na een melding bij Veilig Thuis gemiddeld 7 maanden duurt voordat het eerste contactmoment is tussen gezinsvoogd en gezin. Het vergt gecompliceerd en langdurig wetenschappelijk onderzoek onder ouders en kinderen zélf, zoals Verweij Jonker Instituut (op initiatief van Augeo als private partij) in bijna 100 gemeenten is gaan uitvoeren, om een tamelijk voor de hand liggende resultaatparameter te meten: in hoeveel gezinnen wordt het veiliger, organiseren we hulp die past bij onderliggende gezinsproblemen, voelen kinderen zich gesteund etc? Wat ons betreft is het structureel meten van de effectiviteit van het her in te richten stelsel, vanaf de start een leidende waarde.

Aanbeveling: Evalueer pilotprojecten met het toekomstscenario niet enkel aan de hand van procesparameters of kwalitatieve indrukken van betrokken professionals en gezinsleden. Begeleid pilotprojecten met robuust onderzoek onder ouders en kinderen zélf, waarin ontwikkelingen in (on)veiligheid en gezinsproblematiek op gevalideerde wijze kwantitatief en kwalitatief in beeld worden gebracht.

Ontwikkel ketensamenwerkings-KPI's aan de hand van bovengenoemde 7 pijlers van o.a. de Gezondheidsraad voor effectievere hulp bij geweld in gezinnen. Realiseer zo dat in het toekomstscenario de veiligheidsketen zélf kan onderzoeken en verantwoord in welke mate gezamenlijk adequate diagnostiek en passende hulp (tijdig) zijn gerealiseerd en tot welke ontwikkelingen ten aanzien van gesignaleerde onveiligheid en gezinsproblemen dit leidt in de betreffende regio.

Regionaal weinig verschillen in hoe onveiligheid eruit ziet in gezinnen, wel veel organisatieverschillen

In 2015 is gekozen voor lokale sturing, ook bij veiligheidsproblematiek, mede omdat op gemeenteniveau verschillen zouden zijn tussen omvang en aard van gezinsproblematiek en omdat lokale professionals beter zich hebben op de noden van hun burgers. Echter, uit de longitudinale studie volgt: de achterliggende gezinsproblematiek bij huiselijk geweld ziet er in alle regio's vrijwel hetzelfde uit. Onder de gezinnen waar huiselijk geweld speelt, is in iedere regio ongeveer evenveel sprake van armoedeproblematiek, verslavingsproblematiek etc. Ook zijn er amper significante resultaatverschillen tussen de ketenaanpakken in de diverse regio's. Vooral organisaties, hun methodieken, samenwerkingsverbanden en financieringsvoorwaarden lijken regionaal te verschillen. Zo verschilt het bijvoorbeeld, aldus het afgeronde Actieplan Feitenonderzoek, per Veilig Thuis organisatie in hoeverre met kinderen gesproken wordt. Ook verschillen GI's onderling sterk ten aanzien van ingevoerde methodieken op het terrein van kindparticipatie³.

Aanbeveling: In het toekomstscenario wordt de rol van lokale teams groter en wordt een nieuwe beschermingsorganisatie (in het scenario een "team" genoemd) decentraal en regionaal georganiseerd. Diverse pilotprojecten worden opgestart. Wij bepleiten nu opnieuw en vóóraf na te denken in hoeverre regionale verschillen in nieuwe (samenwerkings)vormen en nieuwe inhoudelijke werkwijzen, wenselijk en noodzakelijk zijn in gezinssituaties waar onveiligheid is gesignaleerd. Stimuleer inhoudelijke

³ <https://voordejeugd.nl/actieplan-verbetering-feitenonderzoek/actielijn-1-respectvolle-bejegening-van-kinderen-en-ouders/>

verschillen tussen regionale teams enkel wanneer dit ouders en kinderen daadwerkelijk betere resultaten zal opleveren.

Aanbeveling: Zorg dat in pilotprojecten rondom het toekomstscenario het realiseren van een goede (vaak multidisciplinaire) assessment van zowel de aard en omvang van gesignaleerde onveiligheid in het gezin, als de achterliggende gezinsproblematiek, wordt gezien wordt als een belangrijke keten-prestatie met een bijpassende en meetbare keten-KPI (let wel: deze assessment betreft álle gezinsleden, op álle relevante domeinen én met inzet van gevalideerde meetinstrumenten en gedragsvragenlijsten).

Maak inzichtelijk of pilotwerkwijzen er aantoonbaar voor zorgen dat het veiligheidsteam en het lokale team een kwalitatief hoogwaardig, gedeeld, meetbaar en volgbaar zicht hebben op (ontwikkelingen in) onveiligheid en achterliggende gezinsproblemen. Met ook als resultaat dat kinderen en ouders niet steeds opnieuw hun verhaal hoeven te vertellen. Op eenzelfde wijze zijn keten-KPI's nodig voor het gerealiseerde hulp- en sociale steun aanbod.

Meeste gesignaleerde onveiligheid in gezinnen vraagt specialistische inzet

Bij de transitie is er massaal gekozen voor inrichting van (niet eerder op effectiviteit getoetste) lokale teams, óók bij veiligheidsproblematiek. Deze teams zijn veelal bemand met professionals die over generalistische expertise beschikken. Bij de vorming van Veilig Thuis is in dezelfde periode, vervolgens de assumptie gaan leven dat een meerderheid van de gesignaleerde geweldsproblematiek eenvoudige problematiek of beginnende problematiek betreft; zodoende wordt gerekend dat 50%-75% van de tienduizenden meldingen bij Veilig Thuis zonder onderzoek of interventie van een specialistische organisatie als VT, kan worden doorgeleid naar lokale teams. Een andere assumptie die de afgelopen jaren is gemaakt, is dat voor 1-4% van de (in totaal tienduizenden bij Veilig Thuis gemelde gezinnen, een “MDA-++” benadering nodig zou zijn: in deze gezinnen lijkt langdurende inzet van psychosociale, medische, forensische en justitiële specialisten nodig, nadat reguliere inzet onvoldoende resultaten bood.

Echter uit de longitudinale studie volgt: kort na de melding speelde in slechts 12% van de bij Veilig Thuis gemelde gezinnen, volgens de gezinsleden zelf, mild geweld (minder dan 22 incidenten per jaar), in 86% speelt hoogfrequent en/of ernstig geweld. In 75% van de gezinnen is sprake van multi-problematiek (meer dan 3 gezinsproblemen), in 66% speelt een geestelijk gezondheidsprobleem waarvoor GGZ hulp lijkt vereist. Anderhalf jaar na melding bij Veilig Thuis is, ondanks diverse vormen van hulp, in ruim de helft van de gezinnen nog sprake van veelvuldig of ernstig geweld. De meeste gezinnen hebben hulp gekregen van maatschappelijk werk of zelfstandig psychologen: dit blijkt effectieve hulp in geval van mild geweld (komt voor in 12% van de gezinnen). De minste gezinnen (25%) krijgen specialistische (op het stoppen van geweld gerichte) hulp van VT, GI of een multidisciplinaire aanpak: dit blijkt effectief bij ernstig en/of langdurig geweld (komt voor in 86% van de gezinnen).

De gedachte in het toekomstscenario lijkt dat de rol van lokale teams groter wordt en dat de nieuwe veiligheidsteams qua omvang relatief kleiner kunnen worden met het samenvoegen van een deel van de functies van een drietal organisaties. Maar uit de longitudinale studie blijkt dat een veel groter aantal gezinnen dan voorheen gedacht, bereikt zal moeten worden met goede multidisciplinaire diagnostiek, specialistische veiligheidshulp en andere vormen van specialistische hulp (zoals traumahulp en verslavingszorg).

Aanbeveling: Maak inschattingen over de noodzakelijke omvang van regionale veiligheidsteams, lokale teams en het benodigde hulpaanbod ten behoeve van assessment, (ggz-)diagnostiek en specialistische veiligheidshulpverlening, op basis van recent onderzoek onder bij Veilig Thuis gemelde ouders en kinderen zélf. (Let wel: volgens de gezinsleden zelf speelt in 75% van de gemelde gezinnen complexe multi-problematiek, in 66% GGZ-klachten, in 86% hoogfrequent of ernstig geweld)

Aanbeveling: Baseer de competenties en methodieken van lokale en regionale teams op de uit onderzoek gebleken ernst en complexiteit van geweldsproblematiek. Dit alles is een zeer stevig professionaliseringsvraagstuk, wellicht nog meer dan een inrichtingsvraagstuk. Ontwikkeld hiervoor een bovenregionaal professionaliseringsplan.

Veerkracht en herstel vindt plaats binnen relaties

De beleidstaal staat al jaren “bol” van eigen kracht (o.a. gerealiseerde wettelijke verankering eigenkracht conferenties), kind-centraal stellen, het bevorderen van sociale steun (mogelijk wettelijke verankering van JIM-mentor) en het verstevigen van het sociale netwerk. Dit juichen wij toe omdat sociale steun bij kinderen in belangrijke mate bijdraagt om ontwikkelingsschade na gezinsgeweld te voorkomen of beperken. Tot op heden valt tegen in hoeverre deze beleidsfocus op steun en kinderen, zich vertaalt in resultaten. Anderhalf jaar na een melding van gezinsgeweld, maakt een meerderheid van de gemelde kinderen nog vormen van geweld mee, heeft 20% van de kinderen nog ernstige traumaklachten, heeft bijna de helft van de kinderen geen eigen hulp ontvangen (waarbij 80% van de ouders hulp heeft gekregen), en voelt 60% van de kinderen zich niet gesteund in hun omgeving. 30% van de kinderen ervaart en geen enkele sociale steun en kreeg geen hulp: een bijzonder eenzaam gevoel.

Aanbeveling: Maak het tot een expliciet doel van pilotprojecten met het toekomstscenario, dat het aantal kinderen dat zich in zijn naaste omgeving gesteund voelt, ondanks de onveiligheid die zij meemaken in het gezin, toeneemt (nu: 40%). Stel hiertoe prestatie indicatoren op voor de beschermingsketen en meet in hoeverre kinderen en ouders zich gesteund voelen in hun omgeving.

Herstel voor een getraumatiseerd “brein” vindt plaats in relaties. Realiseer dat voor iedere professional die langdurig bij een onveilige gezinssituatie betrokken is, of dit nu in een lokaal team of een regionaal veiligheidsteam is, voldoende contacttijd met kinderen is begroot voor de noodzakelijke vertrouwensrelatie. Voorkom eenmalige en laagfrequente contacten. Ook in wat we nu vaak regiefuncties noemen is tijd nodig voordat een kind kan en wil praten.

Realiseer dat het versterken van sociale steun voor kinderen in de beschermingsketen, een methodisch uitgewerkt en gefinancierd onderdeel is van de nieuwe werkwijzen van zowel de regionale teams als de lokale teams.

School, het tweede milieu waar kinderen uren per dag verblijven, kan niet ontbreken in een nieuwe, meer gezamenlijke aanpak.

Wanneer ervaringsdeskundige jong-volwassenen wordt gevraagd wat zij als gevolg beschouwen van hun onveilig thuissituatie, noemen zij vaak onvoldoende uit hun schooltijd te hebben kunnen halen en nog dagelijks te kampen met de gevolgen daarvan. Ook in meta-analyses naar de lange termijn gevolgen van kindermishandeling (gepubliceerd in The Lancet) worden achterblijvende schoolresultaten genoemd als het meest aangetoonde negatieve effect. Opvallend is dat kindermishandeling een eigen negatief effect heeft op leeruitkomsten, los van de effecten van bijvoorbeeld het inkomen of opleidingsniveau van ouders. Zo toonde de Radboud Universiteit aan dat bij kindermishandeling, partnergeweld en emotionele verwaarlozing gemiddeld anderhalf jaar minder onderwijs wordt behaald, onafhankelijk van het inkomen van ouders.

Na het gezin als eerste milieu, is school dan ook het tweede cruciale milieu voor kinderen. Kinderen kunnen hier sociale steun ervaren maar ook steun op maat krijgen om negatieve leereffecten van hun stressvolle thuissituatie tegen te gaan. In de internationale vakliteratuur zijn voorbeelden waar systematisch voor *alle* kinderen die in beeld zijn bij jeugdbescherming of Veilig Thuis, in onderlinge samenwerking tussen jeugdhulp en onderwijs, individuele leerplannen worden opgesteld. Via samenwerking wordt in kwetsbare gezinssituaties een aanpak gerealiseerd waarin een beter kansenklimaat ontstaat voor kinderen: hulp voor gezinsproblemen, verstrekking van leermiddelen als laptops en internet, maatjesprojecten voor kinderen en steungezinnen voor sociale steun, huiswerkbegeleiding, verlengde schooldagen met maatschappelijk buitenschoolse (kinder) opvang zoals in buitenhuis-projecten, ondersteunde participatie aan sport en cultuur. In deze samenhang ontstaat een kansenklimaat waarin een door gezinsstress getroebleerd kinderbrein aan leren toe kan komen.

Aanbeveling: Wij missen in het toekomstscenario de zo belangrijke rol van het onderwijs in het leven van kinderen. Maak het tot een expliciet doel van pilotprojecten met het toekomstscenario, dat bij gesignaleerde onveiligheid in het gezin, altijd wordt samengewerkt tussen beschermingsteams en het onderwijs van het betreffende kind, teneinde steun in het tweede milieu te realiseren alsmede negatieve leereffecten van een stressvolle thuissituatie in onderlinge samenwerking tegen te gaan. Realiseer dat samenwerking met het onderwijs een methodisch uitgewerkt en gefinancierd onderdeel is van de werkwijze van zowel de regionale teams als de lokale teams.

Tot slot: als je kinderen in onveilige thuissituaties vraagt wat zij het liefst willen, antwoorden zij vaak: hulp voor m'n ouders. Alhoewel via Inspectie nu in kaart wordt gebracht hoeveel kinderen in de jeugdbeschermingsketen wachten op hulp, wordt dit nog niet gedaan voor ouders, terwijl de beschikbaarheid van passende diagnostiek en (vaak GGZ-)behandeling voor ouders, cruciaal is voor het slagen van welk toekomstscenario dan ook. Bovendien ervaren (te) veel ouders een conflict met de jeugdbeschermingsketen. Het is voor ons nog onduidelijk of met het toekomstscenario en de daarvoor ingeslagen route, de bestaande knelpunten voldoende worden aangepakt en worden voorkomen in de nieuwe samenwerkingsvormen (zoals onvoldoende onderscheid tussen drang en dwang en tekortkomingen in het feitenonderzoek en dossiervorming).

Veel van alles wat wij schetsen betreffen kwaliteits- en capaciteitsvraagstukken. Wij hopen van harte dat deze, bij het uitwerken van het toekomstscenario worden opgepakt en aangepakt, en niet zullen ondersneeuwen bij de vele uren en financiën die gemoeid zullen zijn met herinrichting van een keten.